

Vrouwen van de nieuwe eeuw (2000)

Sieth Delhaas

Internationale Vrouwendag te Schinnen (L.), 9 maart 2000

Inleiding

‘Vrouwen van de nieuwe eeuw’,
zo wordt u aangesproken in de folder voor
deze dag: vrouwen van de nieuwe eeuw.
Wat zou de organisatie van deze dag met
deze aanspreektitel bedoelen?
Zijn wij als vrouwen, zoals we hier samen
zijn met de overgang van de twintigste
naar de eenentwintigste eeuw plotseling
andere vrouwen geworden?
Is dat zomaar vanzelf gegaan?
Zijn we andere vrouwen geworden, zonder
dat we daar zelf iets aan hebben
bijgedragen?

Ik denk: andere vrouwen worden we alleen wanneer we daarvoor zelf kiezen.
Niemand en niets kan ons anders maken. Alleen wanneer we dat zelf willen. Wanneer we daar
zelf voor kiezen.

Maar misschien hebben de vrouwen die deze titel bedacht hebben met ‘vrouwen van de
nieuwe eeuw’ een stille wens geuit. Een vraag aan ons en aan zichzelf:

Vrouwen, gaan we het in de nieuwe eeuw anders doen?

Of gaan we door met datgene waarmee we in de vorige eeuw begonnen zijn? In de twintigste
eeuw?

De eeuw waarin vrouwen meer zelfstandig wilden zijn.

De eeuw waarin emancipatie en feminisme zich aandienden.

De eeuw waarin vrouwen begonnen wensen hardop uit te spreken hoe zij haar leven zouden
willen inrichten.

De eeuw waarin vrouwen begonnen te dromen over een wereld waarin meer vrede, minder
geweld, meer geluk, minder armoede, meer plaats zou zijn voor mensen die het minder
hadden getroffen dan zij zelf.

De eeuw waarin vrouwen daadwerkelijk zich bezig gingen houden met de veranderingen in hun
eigen leefomgeving.

De eeuw waarin vrouwen zich begonnen te bemoeien met politiek. Zich begonnen in te zetten
voor de hele wereld.

Ik denk dan in de eerste plaats aan de kleine veranderingen dicht bij huis. In de kleine kring
van de buurt, de kring van vriendinnen en vrienden, van gezin of familie. In de eigen
gemeenten, in de eigen organisaties.

Wereldvrouwenconferenties

Ik denk aan veranderingen op wereldniveau. Ik denk dan aan de allergrootste manifestatie van de wil van vrouwen om de wereld er beter te laten uit zien: dan bedoel ik de grote Vrouwenwereldconferenties van de Verenigde Naties, die vanaf 1975 zijn gehouden.

1975: de eerste in het Internationale Jaar van de Vrouw.

De vierde conferentie was in 1995. In Beijing, Peking. In China. Daar hebben vrouwen uit bijna 200 landen samen aan de wereld laten weten welke ideeën, welke plannen vrouwen voor de nabije toekomst hebben. Hoe de wereld er volgens vrouwen uit zou moeten zien. Ik ben dat jaar ook naar die conferentie gereisd. Niet naar de officiële. Daaraan kunnen alleen regeringspersonen en hun adviseurs deelnemen. Ik heb me als privépersoon aangemeld voor de schaduw-bijeenkomst die allerlei - voornamelijk - vrouwenorganisaties voorafgaand aan de officiële conferentie beleggen. Op die conferentie kon je als vrouwen uit al die verschillende landen discussiëren over de thema's die de regeringsvertegenwoordigers zouden bespreken. Op de officiële VN-conferenties wordt het beleid rondom vrouwenlevens - ten minste wat nodig zou zijn, wensen dus eigenlijk - voor de komende jaren uitgestippeld. En 30.000 vrouwen uit wel twee honderd landen over de hele wereld waren voor hun organisatie of als privépersoon naar Peking gekomen om mee te discussiëren. Om door die discussie haar stem mee te laten klinken in de officiële vergaderingen van de VN-Wereldvrouwenconferentie. Zo probeerden zij via de regeringsvertegenwoordigers van hun eigen land invloed uit te oefenen op hun eigen en op de toekomst van miljarden andere vrouwen.

Ik vond het geweldig spannend om al die discussies mee te maken in al die verschillende workshops. Ik moest kiezen. Want elke dag van die week waren er over het hele terrein verspreid wel tweehonderd workshops.

Van die gesprekken heb ik geweldig veel geleerd.

Een voorbeeld: ik hoorde een groepje Aboriginal vrouwen, de oorspronkelijke bewoonsters van Australië, een probleem inbrengen over vrouwen en milieu. Heel mijn beeld over Aboriginals, die op mijn televisiescherm vaak verschijnen als nogal meelijwekkende figuren, half naakt, of als een soort toeristische bezienswaardigheid, veranderde op slag. Ik ontmoette vrouwen, afkomstig uit de voor mij, vanuit mijn woonplaats gezien, verste hoek van de wereld, die net als ik en zoveel andere vrouwen in Nederland, zich zorgen maken over het milieu. Zorgen over het milieu in hun eigen buurt, maar ook zorgen over de vervuiling van onze aarde in haar totaliteit. Die aarde werd ineens onze gemeenschappelijke woonplaats. In die ontmoeting werd het gemeenschappelijk belang van alle vrouwen uit die tweehonderd landen duidelijk. Zichtbaar door het gemeenschappelijk discussiëren. Hoorbaar door de stemmen. De emoties in de stemmen. Nog een voorbeeld: In de grote overdekte ruimte waar de vrouwen van Afrikaanse landen hun verschillende hoeken hadden, zetelden ook Rwandese vrouwen. Een groepje van vijftien ongeveer. Ze vielen op. Ze droegen witte met zwart bedrukte gewaden.

Op een smaakvolle manier om zich heen gewikkeld. De tulbandachtige hoofdbedekkingen waren in dezelfde kleur. Ik voegde me in hun hoek bij hen en ze vertelden de naar hen luisterende vrouwen over de situatie in hun land. Rwanda: in 1995 kon je dat Afrikaanse land alleen maar verbinden met de huiveringwekkende moordpartijen van 1994. Een jaar tevoren. De televisiebeelden van stapels lijken overal. Op de wegen, in kerken, in particuliere huizen. Moordpartijen van Hutu's op Tutsi's en andersom. Op mijn televisiescherm behalve de lijken, de eindeloze rijen van mensen die de wegen naar buurlanden heen-en-weer-terug bewandelden. Vluchtend en weer terugkerend in een schier eindeloze herhaling. Hier in hun ruimte van de Afrikaanse tent in Peking zetelde een groep sterke, prachtige Rwandese vrouwen en vertelden over haar strijd. De strijd van vrouwen om haar land opnieuw en langdurig bewoonbaar te maken. Dat groepje vrouwen bestond uit Hutu én Tutsi vrouwen. De groep was gemengd. Samen waren de vrouwen vast besloten om het leven in haar land weer leefbaar te maken. Geen uitsluiting van de ene of de andere groep. Dit zijn maar twee voorbeelden van verandering van beeldvorming over mensen tijdens de talloze ontmoetingen op de schaduwconferentie in Peking.

Toen ik terugreisde vanuit Peking voelde ik me een stuk lichter. Ik wist - dat wist ik natuurlijk toch wel, maar door die ontmoetingen werd het pas heel duidelijk - dat er over de hele wereld duizenden en duizenden vrouwen bezig zijn met vraagstukken, thema's, conflicten die om een oplossing vragen om een meer leefbare wereld te scheppen. Samen. Met mij. Met ons. Die ontmoetingen op deze conferentie hebben me geholpen om de vrouwenstrijd - ik gebruik maar even dit duidelijke, maar niet door iedereen geliefde woord - om mijn vrouwenstrijd voort te zetten. Hier in Nederland. Want soms word je moe van die strijd. Soms verlies je de hoop, dat het echt gaat veranderen. Verlies je de hoop, dat de ideeën van vrouwen over een betere, een rechtvaardiger, een meer vreedzame, een gezondere, een vrolijker, een liefdevoller wereld ooit gerealiseerd zullen worden.

Ik denk, dat, als wij op deze middag bijeenkomen om de Internationale Vrouwendag te vieren, zo verbonden met miljoenen vrouwen over de hele wereld, die dat zelfde doen, en we worden aangesproken als: *vrouwen van de nieuw eeuw*, we het zo moeten opvatten: vrouwen van de nieuwe eeuw gaan door op de ingeslagen weg die we vorige eeuw begonnen te banen.

Verhalen

Wij blijven deze middag wat dichterbij huis. Hier in dit deel van Limburg gaan we als vrouwen die de Internationale Vrouwendag vieren, spreken en nadenken over ons eigen bestaan. Ons leven van alledag.

Dat kàn er op lijken, dat we erg met onszelf, erg met onze eigen belangen bezig zijn. Dat kàn er op lijken, dat we voorbijgaan aan de veel heviger noden in de wereld om ons heen. Denk aan de bizarre watersnood in Mozambique. En de watersnood op het eiland Madagaskar (2000). Daar woont een

vrouwelijke journalist. Een Nederlandse vrouw die de aandacht vroeg voor de half miljoen daklozen daar. Niemand van de rest van de wereld had zich nog bekommerd om dit eiland. Het mag dus lijken, dat we wat te dicht bij huis blijven. Maar dat hoeft onze aandacht niet werkelijk af te leiden van noden verder weg. Die veel ernstiger heten te zijn dan onze eigen beslommeringen.

Eén ding is zeker: de grote veranderingen die vrouwen over de hele wereld willen laten gebeuren, kunnen pas tot stand komen wanneer al die vrouwen die daar mee bezig willen zijn, zich bewust worden en zijn van haar eigen bestaan. (Herhalen)

Ik doel daarmee op wat er in de aankondigingsfolder voor deze middag geschreven staat. Daar lezen we:

Leven, gelukkig of ongelukkig zijn, geboren worden of sterven, dagelijkse zorgen om mensen en dingen, het vieren van gebeurtenissen die belangrijk zijn in het leven. Daarover hebben vrouwen veel te vertellen.

De vraag, die wij ons vanmiddag gaan stellen is:

- hoe gaan wij, als vrouwen van de 21e eeuw, om met ons verleden; ons verleden dat bestaat uit al die feiten en gebeurtenissen die ons dagelijks bestaan uitmaken?
- is dat verleden een bron van ergernis?
- is dat verleden steeds meer een bron van vreugde waar je elke dag opnieuw uit kunt putten?

Ons persoonlijk verleden groeit met de dag. Ons verleden wordt steeds groter. Met elke ademtocht, met elke dag die we achter ons laten. Onze toekomst wordt steeds kleiner met diezelfde ademtocht, met diezelfde tijd die geleefde tijd is geworden.

Deze waarheid, deze vaststelling van een feit geldt voor ons allemaal.

Of we 30 jaar zijn, of 45, 55, 60, 65, 70, 75, tachtig of nog ouder.

Deze waarheid geldt voor ons allemaal.

Is dit een inzicht om van te schrikken?

Deze middag gaat het over ervaringen en veranderingen in vrouwenlevens. Hoe deze ervaringen en veranderingen vrouwen vormen en hoe ze met al die ervaringen en veranderingen om zouden kunnen gaan. Het verleden is van invloed op het leven dat later komt. Hoe gaan vrouwen om met hun verleden?

Het belang van verhalen

In de loop van de jaren tachtig, nu alweer zo'n vijftien jaar geleden, toen vrouwen vanuit de emancipatoire en feministische veranderingen ook haar aandacht gingen richten op wat geloof en godsdienst met hen had gedaan, groeide de interesse in vrouwenverhalen.

Vrouwen kwamen tot de ontdekking, dat wat voor hen belangrijk was in het leven, bijna altijd door de woorden van mannen waren benoemd. In de kerk hoorden ze van mannen hoe ze behoorden te geloven, of hoe God over hen dacht. In de politiek wisten mannen meestal wat goed voor vrouwen was. En in allerlei organisaties waarmee vrouwenlevens in aanraking kwamen, was het al net zo.

In die tijd ontstond het inzicht bij vrouwen, dat hun groei, hun ontplooiing, hun creativiteit en hun kracht, pas duidelijk wordt, als ze er zelf woorden aan hebben gegeven. Vrouwen hebben die ontdekking vaak als heel inspirerend ervaren. Het was alsof zij met hun eigen woorden hun eigen wereld konden en gingen scheppen.

Carol Christ, een Amerikaanse vrouw die hierover veel heeft nagedacht, schreef er over: 'Als we kijken naar de verhalen, die in de cultuur waar mannen de boventoon voeren worden doorverteld, dan zijn dat verhalen die gevormd zijn vanuit de gedachtewereld en de kijk van mannen op de wereld. Dit wil niet zeggen dat vrouwen geen verhalen verteld of geschreven hebben, maar deze zijn meestal niet in erkende verhaaltradities terecht gekomen.'

Toch zijn eigen verhalen van vrouwen heel belangrijk. Mensen, dus ook vrouwen, grijpen naar verhalen als er belangrijke dingen in hun leven gebeuren. Of als ze belangrijke beslissingen moeten nemen. In verhalen brengen mensen haar ervaringen onder woorden. Vrouwen maken zich aan zichzelf en aan anderen bekend. Ze laten zien wie ze zijn. Welke dingen ze belangrijk vinden in het leven. In verhalen wordt duidelijk welke intenties richting geven aan het leven van de schrijfster of de vertelster. Ze maakt duidelijk wat haar inspiratiebronnen of drijfveren zijn.

Is dat nu echt zo belangrijk - kun je je afvragen - of je zo'n verhaal vanuit het blikveld van mannen hoort of van vrouwen?

Ik denk van wel. Dat wil niet zeggen dat mannen geen interessante, avontuurlijke of hilarische verhalen kunnen vertellen. Echter: het zijn verhalen vanuit de belevingswereld van mannen. En hoe je het wendt of keert: de belevingswereld van mannen is een andere dan die van vrouwen.

Daarom is het belangrijk dat vrouwen door woorden, door woorden die verhalen vormen, hun eigen wereld tot uitdrukking brengen. Hun hoop op de toekomst, haar verlangens. Haar dromen. Haar visioenen.

Maar voorlopig mag het ook gewoon over de realiteit van alledag gaan.

Het verleden

Voor vanmiddag hebben we gekozen voor een vraag die te maken heeft met ons verleden. Hoe gaan we met ons verleden om? Met al die jaren vol feiten, gebeurtenissen, ervaringen, leerprocessen, teleurstellingen, tegenslagen, overdadig geluk, bitter verdriet, verlies.

De vrouwen die deze dag organiseerden hebben voor dit thema gekozen uit een boek, dat gaat over kritisch ouder worden. *Over vrouwen van dagen.*

Veel vrouwen, de pioniers, al aan het eind van de jaren zestig, de meesten in de jaren zeventig en tachtig, van de twintigste eeuw, begonnen zich te interesseren voor emancipatie en feminisme. Voor de vrouwenbeweging. En vanuit of naast de vrouwenbeweging voor allerlei andere bewegingen uit die tijd. De vredesbeweging. De Derdewereldbeweging.

Antiracisembeweging. De beweging voor de acceptatie van lesbische vrouwen. De beweging tegen seksueel- en ander geweld tegen vrouwen. De beweging tegen de toenemende verarming van grote groepen vrouwen. En ga zo maar door. Heel veel bewegingen van vrouwen. De meesten begonnen zich daarbij aan te sluiten toen ze zo midden dertig, veertig,

soms al in de zeventig waren. Een bont palet van vrouwen uit de meest verschillende achtergronden, opleidingen, maar ook leeftijden.

Nu, aan het begin van de eenentwintigste eeuw, moeten we constateren dat we ouder en grijzer zijn geworden. Wijzer laat ik er nog even buiten.

Ouder en grijzer. Dus onze verledens zijn al behoorlijk lang. Onze rugzakken zijn goed gevuld. Hangen zwaar soms aan onze schouders. Zijn de lasten goed verdeeld? Durven we wat van die verpakking achter te laten hier en daar. Wat uit die zak te nemen en de lasten bij personen neer te leggen waar ze eigenlijk thuis horen. Of slepen we ze mee?

Ik heb, met een groepje van acht vrouwen tussen de zestig en tachtig jaar, vanaf 1993 tot 1997 gesprekken gevoerd over vierentwintig onderwerpen waarvan wij vonden dat ze te maken hadden met oud worden. Al die vrouwen zijn betrokken geweest of nog betrokken bij de vrouwenbeweging. De één meer, de ander minder.

We hebben vijf jaar lang geprobeerd aan elkaar te vertellen wat we verwachten van oud worden. Hoe we de ervaringen die we hebben opgedaan, de breuken die we hebben meegemaakt, de beschadigingen die we hebben opgelopen, proberen mee te laten wegen bij ons oud worden.

Uit die gesprekken is een boek ontstaan. Rondom dat boek zijn gespreksgroepen ontstaan. Op verschillende plaatsen in het land. Er worden cursussen georganiseerd rondom het boek. Bijvoorbeeld: de werkgroep Vrouw-Geloof-Leven in Roermond organiseert vanaf volgende week een cursus. En deze middag is eigenlijk ook voortgekomen uit een thema uit dat boek: je verleden onder ogen zien.

Wij, zoals we hier zitten, zijn misschien in gedachten vaak of soms met oud worden bezig. Misschien schuiven we die gedachten vooruit met de vraag: is het zo belangrijk om daar mee bezig te zijn?

Oud worden gaat toch vanzelf? Je hoeft er niets voor te doen. Je lichaam wordt oud. Je neigt langzamerhand naar het einde van het leven.

Dat is een manier van kijken. Want, heet het: oud worden is achteruitgang.

Is dat het, vraag ik me af, wat we als kritische vrouwen als vruchten overhouden uit de jaren waarin we begonnen met onze eigen ogen te kijken naar de wereld om ons heen?

Kunnen we die blik wel volhouden bij het oud worden?

Die blik vol houden ten minste voor onszelf?

Ik zou graag oud worden in een ander licht willen zien.

Daar waar het leven een buiging, misschien wel een knik neerwaarts gaat maken, zou ik een andere beweging willen zien.

Die knik naar beneden is zo nauw verbonden met het denken van de westerse wereld waartoe wij behoren.

Hoe dat komt? Daarvoor zijn verschillende redenen.

Het heeft zeker te maken met de manier waarop onze economie is ingericht. De leeftijd waarop mannen hun loondienst of betaalde arbeid moeten afsluiten. De daarmee gepaard gaande gedachten van mannen dat zij minder of niets meer waard waren in het arbeidsproces.

Ook in deze zin verschillen vrouwenlevens

van mannenlevens.

Ik denk, dat het belangrijk is dat vrouwen vanuit haar eigen blikveld kijken naar oud worden. Dat vrouwen die periode in haar leven zelf gaan benoemen. Vanuit hun eigen kijk op het leven.

Is het een periode van louter neergang? Van afbraak? Van verloren tijd? Van verleden tijd? Van droefgeestig nagelaten herinneringen?

Of is er sprake van groei? Van doorgroeien?

Doorgroeien op grond van de opgedane ervaringen. Rijke ervaringen in rijke levens.

Want ook al zijn ervaringen geladen met verdriet, bitterheid, afscheid, dan ook is er of kan er sprake zijn van groei.

Wijsheid van vrouwen groeit met hun ervaringen en het inzicht dat ze zich al levend verwerven. Is er ook sprake van vruchten plukken?

=====

Voor de discussie:

- Het verleden is voortdurend aanwezig als onderstroom en als ervaringsmateriaal waaraan ik nieuwe ervaringen toets.
- Mijn kijk op mijn leven en persoon verschuift steeds. Ik zie soms tekortkomingen, die ik vroeger waarschijnlijk al had en die ik toen niet zag.
- Ik heb mij bijvoorbeeld te weinig afgevraagd hoe mijn ex-echtgenoot, kind, schoonmoeder, collega - noem maar op met wie je te maken had - zich voelde of dingen beleefde. Ik voelde me tekort gedaan en benauwd door zijn/haar gebrek aan communicatie en door zijn/haar autoritair gedrag. Waarschijnlijk was ik meer bezig met de vraag hoe hij/zij mij zag en dat ik misschien nooit voldeed aan haar/zijn verwachtingen.
- Ik had hem/haar anders moeten benaderen, denk ik nu wel eens. Maar toen zat ik in het web gevangen van verwachtingen en kon ik het niet anders zien en beleven. Misschien zou ik nu een andere houding hebben aangenomen. Nu ik ouder en volwassener ben...?

Bij het verleden onder ogen zien behoort ook de acceptatie of het inzien dat verschillende mogelijkheden niet geleefd zijn.